

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Є.А. Рогаль

Сумський національний аграрний університет

Анотація. У статті розкрито роль основних фондів у діяльності підприємства, а також досліджено резерви підвищення рівня ефективності їхнього використання.

Ключові слова: основні фонди, ефективність, резерви, фондовіддача, фондомісткість, рентабельність, екстенсивний шлях, інтенсивний шлях.

Постановка проблеми. Підприємство, як структурна економічна одиниця займає центральне місце в народногосподарському комплексі будь-якої країни. Виступаючи первинною ланкою громадського розподілу праці, саме підприємства забезпечують створення національного доходу країни. Підприємство виступає як виробник, тим самим забезпечує процес відтворення на основі самооплатності і самостійності.

Підприємства виробляють продукцію і послуги, необхідні для виробничих цілей і потреб суспільства. Від того, як підприємства використовують свої ресурси, яку випускають продукцію за рівнем якості та конкурентної здатності, як впроваджують результати науково-технічного прогресу, залежить економічний розвиток країни та рівень життя її громадян.

Для здійснення своєї діяльності підприємству необхідний основний капітал. Основний капітал – це сукупність вкладень в одну з складових частин майна, а саме в ті засоби, які забезпечують безперервне функціонування виробничого циклу. Основний капітал є однією з головних частин майна підприємства і від його раціонального використання залежить ефективність діяльності підприємства.

Управління основним капіталом є одним з найбільш найважливіших функціональних напрямків системи фінансового управління. Даний напрямок важливий у вирішенні ключової проблеми фінансового стану: досягнення оптимального співвідношення між зростанням рентабельності виробництва (максимізацією прибутку на вкладений капітал) і забезпеченням стійкої платоспроможності, яка служить зовнішнім проявом фінансової стійкості підприємства. Поряд з цим важливими завданнями є: забезпеченість запасів і витрат підприємства, джерелами їх формування і підтримання раціонального співвідношення між власним оборотним капіталом і позиковим, які направляються на поповнення оборотних коштів [1, С. 39].

Вирішити проблему ефективного управління основним капіталом можна, розробивши грамотну стратегію і застосувавши її на практиці.

Таким чином, з викладених вище обставин і визначається актуальність даної роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема ефективного використання основних засобів підприємств посідає чітке місце у дослідженнях таких українських економістів, як Т. А. Городня, Т. В. Савицька, І. В. Ковальчук, Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній, Л. І. Шваб, А. В. Череп, А. А. Клименко.

Виклад основного матеріалу. Функціонування підприємств в ринкових умовах передбачає підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції та інші. Однією з головних ролей у здійсненні даних завдань відводиться економічному

аналізу. Головний фактор підвищення ефективності виробництва є одним з найважливіших якостей аналітичної роботи, так як вони є матеріальним втіленням технічного процесу, по іншому це стан та використання основних фондів.

Ситуація трохи змінилася, коли відбувся перехід до ринкових відносин. Підприємства існують в умовах суворої конкуренції, які діють на свій страх і ризик, ефективна діяльність можлива лише в тому випадку, якщо організація володіє своєчасною і достовірною інформацією, яка заснована на прийнятті оптимальних управлінських рішень, у тому числі пов'язаних з стійким функціонуванням організацій в майбутніх періодах.

Одним з основних завдань аналізу фінансово-господарської діяльності є задоволення зростаючих інформаційних потреб менеджменту з метою обґрунтування і прийняття управлінських рішень, для проведення якого менеджмент повинен мати удосконалені науково обґрунтовані методи, методики і ряд технічних засобів [3].

Кожне підприємство володіє такою інформацією, яка дозволяє їй самій виявити шляхи та резерви підвищення ефективності використання основних фондів, а так само, вчасно виявити і скоригувати негативні відхилення, які в подальшому можуть обернутися для підприємства серйозними проблемами, які завадять організації стати успішною.

Для забезпечення відновлення головних виробничих фондів потрібно вивчити їх стан і використання. Основний чинник підвищення ефективності діяльності підприємства є стан і використання основних виробничих засобів [2, С. 44].

Матеріальні засоби, які можуть використовуватися у виробничій діяльності організації більше одного року з моменту їх введення в експлуатацію основні засоби. Вони включають в себе основні виробничі та основні невикористані основні засоби [3].

Дослідження основних фондів проводиться згідно з кількома тенденціями, створення яких дозволяє дати оцінку структури, динаміки та ефективності застосування основних засобів і довгострокових інвестицій.

Розглянемо сутність аналізу фінансово-господарської діяльності:

- метою є обробка інформації для прийняття рішень;
- предметом, є зміст і склад інформаційних даних про минулих, поточних і майбутніх господарських операціях і процедурах, що відбуваються при прийнятті рішень на підприємствах;
- об'єктом, є об'єднання господарських процесів та їх результатів (минулих, поточних майбутніх) на підприємстві, спрямованих на досягнення поставленої мети [5].

Ознайомимося з методикою виявлення шляхів підвищення ефективності використання основних виробничих фондів:

- аналіз діяльності досліджуваного підприємства;
- аналіз ефективності використання основних виробничих фондів (склад, стан та руху основних фондів; аналіз показників ефективності);
- визначення показників ефективності діяльності підприємства (виручка, прибуток від продажів, собівартість продукції, фондівіддача, фондоємність, рентабельність.)
- формування шляхів підвищення ефективності використання основних фондів.

Досліджуване аграрне підприємство – Приватне акціонерне товариство «Сад» (далі ПрАТ «Сад») спеціалізується на наступних видах діяльності:

- вирощування зернових та технічних культур
- овочівництво, декоративне садівництво та вирощування продукції розсадників
- вирощування фруктів, ягід, горіхів, культур для виробництва напоїв і прянощів.

Основною перевагою досліджуваного підприємства над конкурентами є те, що аграрна компанія не обмежує себе кількома галузями, а надає повний спектр послуг всім бажаним, незалежно від сфери їх діяльності.

ПрАТ «Сад» постійно збільшує масштаби діяльності, чим, в першу чергу, і пояснюється висока собівартість продукції аграрного підприємства. В 2016 році товариство вийшло на ринки Латвії, Литви, Естонії та Польщі, в 2017 – Туреччини, Танзанії, Туркменістану та Азербайджану, що потребувало серйозних капітальних вкладень.

В наведеній нижче таблиці 1 визначена динаміка значень основних економічних показників ПрАТ «Сад» за період 2014-2017 рр.

Таблиця 1 – Динаміка значень основних економічних показників діяльності підприємства, за період 2014-2017 рр.

Показники	Роки періоду дослідження			
	2014	2015	2016	2017
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), тис. грн.	1281702	1301142	1537515	1944171
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1067846	1151451	1254826	1486470
Річні амортизаційні відрахування, тис. грн.	92849	93149	75951	77529
Рівень зносу основних фондів, %	19	21	18	19
Фондовіддача основних фондів	0,41	0,41	0,36	0,46
Коефіцієнт віддачі спожитих основних фондів	1,61	1,61	3,72	5,90
Коефіцієнт обігу оборотних коштів	1,77	1,66	1,66	1,38
Валовий прибуток (включає прибуток та постійні витрати), тис. грн.	149691	149691	282689	457701
Прибуток до оподаткування (балансовий прибуток), тис. грн.	81718	-18208	-477389	-261146
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	81718	-18208	-477389	-261146
Рентабельність, %	14,02	13,00	22,53	30,79

Аналізуючи основні економічні показники підприємства, варто зазначити, що чистий дохід від реалізації продукції поступово зростає впродовж періоду, що аналізується.

Низький рівень річних амортизаційних відрахувань пов'язаний з діяльністю агропідприємства – наданням послуг. Саме тому рівень зносу основних фондів залишається в межах 19-21%, що й можна спостерігати за даними рисунку 1.

Коефіцієнт віддачі спожитих основних фондів впродовж років зростає від 1,61 до 5,9. Даний факт вказує на підвищення ефективності використання основних фондів аграрним підприємством.

Підтвердження вище зазначеної тенденції можна також спостерігати за даними, наведеними на рисунку 2.

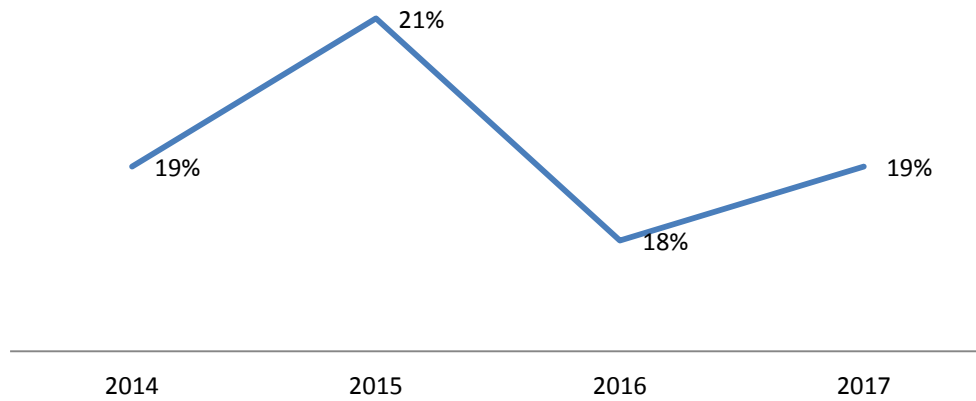

Рисунок 1 – Рівень зносу основних фондів аграрного підприємства

Підвищення рівня ефективності використання основних виробничих фондів зменшує потребу підприємства у капітальних вкладеннях для розвитку матеріально-технічної бази та зменшує втрати від морального зносу.

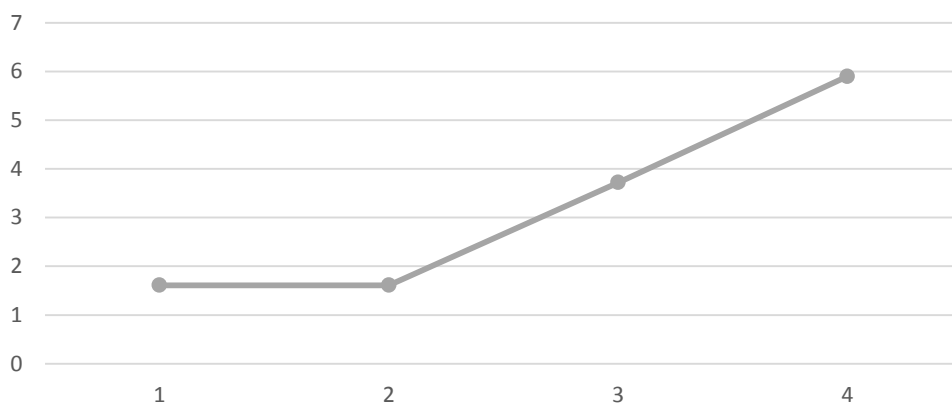

Рисунок 2 – Динаміка значень коефіцієнта віддачі основних виробничих фондів підприємства за 4 роки досліджуваного періоду (2014-2017 рр.)

Якщо звернути увагу на валовий прибуток, то можна зазначити, що він, як і чистий дохід від реалізації збільшується впродовж періоду дослідження.

Проте чистий прибуток має додатне значення лише в 2014 році, що пов'язано з постійним розширенням компанії та виходом на нові ринки.

Рівень рентабельності в 2017 році збільшився вдвічі, якщо порівнювати з 2014 роком. Це означає, що ефективність використання активів, власного капіталу, кількості реалізованої продукції збільшилася і підприємство стало отримувати більше чистого прибутку з кожної одиниці даного ресурсу.

Динаміку рівня рентабельності зазначено на рисунку 3.

Ефективність використання основних засобів оцінюють за системою натуральних і вартісних показників, основним з яких є фондівіддача.

Результати проведеного аналізу ефективності використання основних засобів подано у таблиці 2.

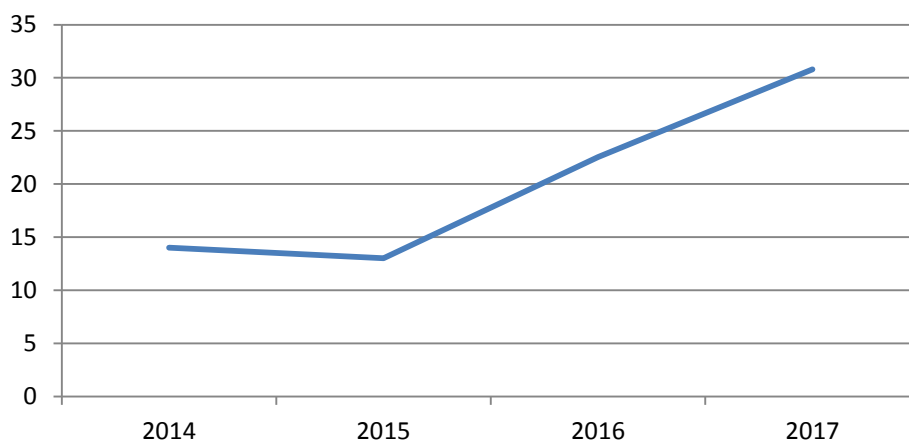

Рисунок 3 – Динамка значень рівня рентабельності підприємства

Результати аналізу динаміки показників ефективності використання основних засобів ПрАТ «Сад» за 2014-2017 рр. вказують на те, що частка обсягу виробленої продукції збільшувалася впродовж всього зазначеного періоду.

Найбільше позитивне відхилення – між 2016 і 2017 роками – 26%. Показник фондівіддачі основних засобів знаходиться в діапазоні 0,36-0,46. Найменша фондівіддача спостерігається в 2016 році, найбільша – 2017; відхилення між ними – 26%, що вказує на збільшення обсягу виробленої продукції в розрахунку на грошову одиницю вартості виробничих засобів.

Наведені значення дозволяють зробити висновок про те, що результативність показника фондівіддачі майже не змінювалася впродовж періоду дослідження, в той час як коефіцієнт віддачі спожитих основних виробничих фондів суттєво зріс.

Таблиця 2 – Результати аналізу ефективності використання основних виробничих фондів підприємства, за період 2014-2017 рр.

Показники стану та руху основних виробничих фондів	Роки періоду дослідження				Зміни за період, + %		
	2014	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	1281702	1301142	1537515	1944171	1,52	18,17	26,44
Фондовіддача	0,41	0,41	0,36	0,46	-	-12,20	27,78
Коефіцієнт віддачі спожитих основних виробничих фондів	1,61	1,61	3,72	5,90	-	131,06	58,60
Рентабельність фондів, %	14,02	13,00	22,53	30,79	-7,28	73,31	36,66

За результатами проведеного аналізу аналітичних значень та дослідження факторних умов господарювання, можна запропонувати наступні напрямки підвищення ефективності використання основних виробничих фондів досліджуванним аграрним підприємством.

1. Підвищення якості сировини. Під цим розуміється те, що збільшується вміст корисних речовин в сировині і його технологічність. Коли якість сировини підвищується,

вихід товарної продукції збільшується, а при тих же діючих основних виробничих фондах неминуче збільшується фондівдача. Досягнення вітчизняної та зарубіжної практики дозволяє збільшити фондівдачу на 20-25 %.

2. Впровадження досягнень сучасного науково-технічного розвитку і, в першу чергу, для їх здійснення безвідходних, маловідходних, ресурсозберігаючих технологій і техніки.

3. Заміна діючого застарілого обладнання на нове, яке буде більш продуктивним і економічним для аграрного підприємства.

4. Підвищення рівня концентрації виробництва до оптимальних параметрів.

5. Формування та запровадження економічних стимулів підвищення ефективності використання основних фондів досліджуваного підприємства.

Висновки. Таким чином, кожен комплекс заходів щодо поліпшення використання виробничих потужностей і основних фондів повинен передбачити та забезпечити зростання обсягів виробництва продукції, яка буде використовуватися за рахунок ефективного внутрішньогосподарського резерву, повного використання машин і устаткування, скорочення термінів освоєння знову введених у дію потужностей.

Список використаної літератури:

1. Городня Т. А. Обґрунтування стратегії підвищення ефективності відтворення та використання основних виробничих засобів підприємства / Т. А. Городня // Науковий вісник НЛТУ – Л., 2008. – С. 290-297.

2. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз: підручник / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній. – К.: Знання, 2008. – 487 с.

3. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. В. Ковальчук. – К. : Знання, 2008. – 679 с.

4. Савицька Т. В. Аналіз господарської діяльності підприємства / Т. В. Савицька. – Мінськ : Нове видання, 1999. – 256 с.

5. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства [Електронний ресурс] / А. В. Череп, А. А. Клименко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2009_6/files/ekon_06_09_43_Cherep_Klimenko.pdf.

6. Шваб Л. І. Економіка підприємства: навч. посібник / Л. І. Шваб. – К.: Каравелла, 2008. – 584 с.

Рогаль Е. А. Повышение экономической эффективности использования основных фондов аграрного предприятия

Аннотация. В статье раскрыта роль основных фондов в деятельности предприятия, а также исследованы резервы повышения уровня эффективности их использования.

Ключевые слова: основные фонды, эффективность, резервы, фондотдача, фондоемкость, рентабельность, экстенсивный путь, интенсивный путь.

Rogal E. A. Improving the economic efficiency of the use of fixed assets of an agricultural enterprise.

Abstract. The article reveals the role of fixed assets in the activity of the enterprise, as well as researched reserves for increasing the level of their use efficiency.

Key words: fixed assets, efficiency, reserves, return on assets, capital intensity, profitability, extensive way, intensive way.